

Z adamitského »archivu«.

I.

Mnoho básněno a vypravováno o sektě adamitské, jež vzbudila svou tajemností, svým mysticismem i svými osudy pozornost mnohých.

Rozhovor tento netýká se Adamitů z dob Žižkových, nýbrž těch, o kterých jmenovitě koncem minulého století vyšly na jevo zevrubnější, ač neúplné zprávy. Nejvíce jich bylo ve východních Čechách, zvláště v kraji chrudimském, na panstvích: chroustovickém, košumberském, rychenburském, novohradském, litomyšlském, vysokomýtském, nasavršském, chrasteckém a tejnickým. Ale také se jich na Pardubsku dost vyskytovalo.

Vláda Josefa II. vynasnažovala se o to, aby tito „blouznivci“, jak jim říkáno, sřekli se své víry. Když tak nechtěli učiniti, trestala je přísně vyhnanstvím a doživotní vojanskou službou.

Pro potupu dali jim vlasy ostříhati, do komissního obleku je obléci a v průvodu vojáků zavezli je do Polska, do jižních Uher nebo do Sedmihradska, kdež měli prý příbuzné co do víry „ariany“. Jméno to i na české Adamity přeneseno a v posměšné „ha-

driany“ pak přeměněno. Dítky zavezených, ne patnáctileté, od rodičů odloučeny a odevzdány doma spolehlivým katolickým rodinám na vychování.

Adamité však přece nevyhynuli. Zachovali se v dotčených krajích na panstvích výše uvedených až do první polovice našeho věku, kdež opět se volného vyznání domáhali, a jsou snad až po dnešní den.

Poněvadž věřili toliko v jediného Boha a trojici božskou zavrhovali, nazval je královéhradecký biskup Hay „Deisty“; název ten jim zůstal po všecnu ostatní dobu Josefinskou. Jim samým bylo jméno to z počátku cizí.*)

Prvotně neměli zvláštního určitého jména. Sami sebe nazývali „z třetí strany“, poněvadž nebyli ani katolického, ani helvetského vyznání. Lid je jmenoval a jmenuje „adamité“. Než ani o tomto jméně, ani o „deistech“ není v listinách, o nichž bude promluveno, žádné zmínky. Pisatel užívá prostě názvu „oudové“ ne: „oudové naši“.

O původci a vzniku náhledů svých nic nevěděli. Nikdy přý neměli styků s husity, se sociniány neb ariány, nebo s jinou nějakou sektou. Říkali, že „víra jejich od jakživa bývala“.**)

Dle pojednání právě citovaného „blouznivci sami, ani náčelníkův a vůdcův jejich nevyjímajíc, sotva uměli čísti, neřku-li aby měli nějaké vzdělání slovesné“. Je pravda, že valná jich část ani ve čtení ani ve psaní se nevyznala, než bylo jistě mezi nimi dost „písmáků“, kteří nejen čísti, ale i myšlenky své psáti dovedli a to na mnoze písmem slušně úhledným.

*) Helfert: O blouznivcích náboženských v Čechách a na Moravě za Josefa II. Čas. Č. Mus. 1877. str. 224.

***) Helfert tamtéž.

Na svědectví toho ten adamitský „archiv“, jenž obsahuje několik žádostí za volné vyznání a ochranu, a pět knížek rukopisných. Z nich toliko dvě jsou poněkud hrubšího objemu. Knížky ty nejsou psány jedinou rukou, také nejsou jednotny obsahem.

Nejstarší z nich pocházejí z minulého století, jiné pak z prvních čtyřiceti let našeho věku. Není pochybnosti, že tyto „spisy“ nejsou svého druhu jediné. Mnoho podobných chovalo se zajisté mezi „oudy“. Nejednen se asi po dnes v rodinách uschovává jako dědictví nebo jako památka na staré časy. Mnoho pak jich bylo skonfiskováno a zničeno za dob stíhání a domovních prohlídek.

Které z konfiskovaných ušly plamenům, tlely v nějakém odlehlém koutě nebo sklepení vrchnostenského úřadu, nebo se tam povalovaly jako starý, bezcenný papír.

Tak stalo se též s listinami s hora uvedenými, které dříve dlouhý čas odpočívaly v Chroustovicích; pohozené octly se blízko své zkázy. Tu však je zachránila pečlivá ruka, která je zachovala, až konečně byly mně laskavě zapůjčeny.

Dočítáme se v nich výkladů na jednotlivá jména biblická a podobenství, rejstříku „o slovu božím“ a „o tomto světě“, mystického blouznění, písní světských i takových, jež „oudové“ ve schůzích svých zpívali.

Staré ty papíry, psané rukou českých, hloubavých sedláků za doby, kdy tuhá poroba sužovala náš lid, nejsou bez ceny a nezajímavý. Podávají poněkud jasnější světlo o sektě, která tolik kaceřována a pronásledována, přes všechna protiventství neobyčejnou houževnatostí se udržovala, a podnes se drží.

Jména spisovatelů těch blouznivých článků a jména těch, kteří písně skládali, uvedena nejsou. Správné řeči a takového pravopisu v dotčených papírech ovšem není. Nebyloť jich ani v tištěných knihách onoho věku. Přes to jsou stopy, že jednotliví pisatelé byli pilnými čtenáři, neboť nejedna jejich fráze upomíná na spisy doby starší.

I v dějepisu jeden z nich se poněkud vyznal, a v listinách původem svým mladších pozorovati už zábřesky vlasteneckého vědomí.

Papíry ty by snad mohly mnoho vypravovati: o tajném skládání a čtení, ukrývání, výslechu a utrpení pro ně, neboť ne bez příčiny napsal neznámý skladatel v jedné z těch knížek: „Tyto knížky mají swe trapeň.“ — —

II.

Přesné, stále věrouky Adamité neměli. Prvotní učení sotva čisté se uchránilo. „Zbaveno jsouc veřejného slova kazatelův i služeb božích, rozplozovalo se pouhým ústním podáním od otce na syna, od syna na vnuka. Ale prodlením času počalo se podání kaliti. Duchovních správců nebylo, schůzí bohoslužebných odvážiti se nemohli, všecky knihy obsahu ne přísně katolického byly jim pobrány a spáleny.“ *)

Ač „oudové“ adamitští po různých vesnicích roztroušení vespolek byli v dorozumění a spojení, neměli přece jistého středu nebo nejvyšší hlavy, kteráž by všechny řídila a spravovala.

Velké váhy nabývali ve vsích jednotlivci vynikající nad jiné duchem a zběhlostí písma. Ti stali

*) Helfert Čas. Č. Mus. 1877. str. 203.

se jako kněžími, učiteli a vykladači. Což divu tedy, že nových náhledů těchto písmáků se „oudové“ přidržovali a je uznávali? Tak asi vznikly ty odchylky a různé náhledy, jež možná ve jmenovaných knížkách pozorovati. Také v nich nenalézáme takové jasnosti a určitosti jako u vyznání vyslychaných deistů.*)

Adamité věřili v Boha, jenž často v adamitských těch písmech „věčná moudrost“, nejčastěji „věčnost“ se nazývá. Ale Bůh nestvořil svět, nebo z něho nemůže něco pojíti. Svět je věčný, poněvadž to, co je, nemůže se změnit v nic. Člověk je od věčnosti, lidé jsou od pradávna a byli už před Adamem. V nesmrtelnost duše věřili, než mnozí zavrhovali, že bude odplata po smrti.

Toliko dobré svědomí je prý nebem, zlé svědomí, vnitřní nepokoj, peklem. Každý dochází na tomto světě své odměny a odplaty.

„Člověk bez věčnosti (boha) působiti nic nemohu. Vidím, že ten nejmenší červíček sám od sebe se nepohybuje, ani žádné stromoví samo od sebe vzrůst nemá, tak jakož já maličké nemluvňátko žádám, abych mohl vzrůst bráti od tebe, věčnost nevystižitelná. Žádá to tělo od tebe, aby mohlo přijít k oslavení (v) den posledního soudu, abych mohl být na pravé straně, kterýž jest život věčný.“

A na jiném místě:

„Ach, kdo může protiviti se té velké věčnosti? Nebo ona to všechno ve všem jest, bez ní se nic neděje.“

Jsou tu také dva kusé katechismy, každý jinou rukou psaný:

*) Helfert tamtéž str. 222. — Geschichte der böhmischen Deisten. Leipzig 1785.

I. „Kdo jseš ty nebo co jseš?“

„Jsem jedinká žádost dychtící po tom světle jinném a neskonalém.“

„Odkud sems přišel a kam jdeš?“

„Tam odtud, kde není žádného počátku a konce.“

„Na čem stojíš?“

„Na tom, co se nikdy nepohne.“

„Co máš v sobě živého?“

„To, co nikdy neumírá a umíratí nebude.“

II. „Co jseš ty?“

„Jsem služebník pána svého.“

„Kdo je tvůj pán?“

„Pán ten, který nemá ani počátku ani konce.“

„Jak se jmenuje?“

„Bez rodu, bez křtu, bez otce, bez matky, ze sebe sám, v sobě (sám) před věky byl, přes věky živ zůstává.“

„Co pak věříš?“

„Nevěřím, ale doufám (v) toho, který mdlé z prachu pozdvihuje a mocné se stolice sází.“

„Z čeho jsi živ?“

„Jsem živ z milosti toho, který i toho nejmenšího živočicha živí a spravuje.“

„Máš-li pak jaký krunt nebo obydlí ostávání?“

„Ostávám v duchu a v pravdě.“

„Máš-li pak ženu?“

„Jen spomocníci.“

„Máš-li děti?“

„Jak je strom, je také ovoce. Každý strom, který ovoce nenese, bude, atd.“

„Co držíš o svatých?“

„Žádného neznám, jedině ten, který všechno vyved, sám svatý jest a kromě něho žádný svatý není.“

Adamité tedy nevěřili, nýbrž „doufali“ a „poznávali“.

„Poznávám, že je jedna „plnost“ a není místa, kde by jí nebylo, a ta plnost je všudy a nade všecko, přebývá v nás a mluví skrze naše oudy. A tato plnost žádnou čest nepotřebuje, poněvadž ta plnost člověkem je a ten toho ne žádá.“

Jako v svaté nevěřili, tak mnozí také i modlitbu zavrhovali, poněvadž se všecko na světě řídí nutnými a nezměnitelnými zákony, které pro lidskou modlitbu se nezmění, „změnit se nemohou“. Také všeliké obřady a oběti zavrhovali, skládajíce tomu, „který pohybuje náma všema“, dary: „dobré svědomí a lásku a pokoru a to jsou drahé klenoty, že nic není dražšího na nebi, ani na zemi, ani pod zemí“.

Víra jejich byla znovuzrozením.

Dle adamitského učení se člověk znovu narodí, pozná-li sama sebe, t. j. přijme-li učení adamitské. Dle toho také počítali svůj věk.

Starý Žvejkal, kovář z Mentoura († 1842.), u stařeckém věku tážán o konskripci, kolik mu je let, odvětil, že šestnáct. A tak stále odpovídal, když se ho opět a opět ptali. Důstojník domnívaje se, že si kovář tropí z něho šašky, dal přinést lavici.

Starý Žvejkal i tu opakoval svou odpověď. Pak i lehl na lavici a snesl mnoho ran. Když se pak znovu optali, nezměnil své odpovědi. Musil lehnout na novou, a tu teprve, když šlo do živého, a rány jen pršely, udal, že mu je šedesát let.

„A proč jsi říkal, že ti je šestnáct let?“

„Protože jsem se před šestnácti léty narodil.“

„A čím jsi byl před tím? Snad p . . . ?“

„Možná, když jsem byl ještě katolíkem.“ —

Ve knížkách shora jmenovaných jsou mimo jiné dvě žádosti k císaři Josefu II. V nich je také sumovné vyznání víry. Císař se tu nazývá „milostivá hlava oudů našich“.

Výslovně v nich řečeno, že duch svatý je Bůh. **Poznáváme, panna Maria je moudrost, že při duchu být musela.**“ Jinde však „Maria znamená taky hvězda.“

„Poznáváme a připouštíme, jakož mdlí oudové v jeho milost císař. a král. v Kristu dvě národy aneb podstaty, totiž člověčenství a božství pod jednou osobou.“

Než na jiném místě knížky, ne pak už v žádosti k císaři, znamená slovo Ježíš: povolání a propuštění z temnoty. Kristus znamená: „moudrost věčná“ a jeho do pekel vstoupení znamená: „Když člověk sám dobrovolně pro tu nevystižitelnou věčnost poddá se světu a všechno trpí pro tu velikou věčnost, tak přemůže svět i peklo a slavně zvítězí nad peklím i smrtí.“

Jak písmo sobě vykládali, svědčí na př.:

„Znamená Abraham vykoupení z poddanosti kněžské; Izák znamená pokoj, abychme spravedlivě a dobrým svědomím pokoj vedli a dům náš spořádali, až budeme povoláni.“

„Znamená Jakub neústupný. Kdo poznává věčnost, neustoupí žádnému člověku, neb poznává, že jím ta věčnost pohybuje.“

Jak písmo tak i všecku přírodu vykládali symbolicky. Znamenalo jim nebe „svoboda“, zima „poddanost“, světlo „moudrost věčná“, voda nad oblohou „rozdíl mezi nebem a světem“.

Tráva zelená, že nás „věčnost převede přes Jordán na zelené místo; to znamená radost“.

Večer znamená „temnost“. Den znamená „sám Bůh“ a noc „nepřítel člověka“.

„Duše živá znamená, které se kosti shromáždily dohromady a dostaly maso a rozum, ta jest duše živá.“

Suma jejich mravouky obsažena je v průpovědi: „Čiň dobře a varuj se zlého“, jakož i v zásadě výše uvedené, že nad dobré svědomí, lásku a pokoru není nic dražšího. Významná jsou také slova: „Kdo poznává moudrost věčnou, má přestat ode všeho ustanovení lidského, aby v něm moudrost věčná odpočinutí našla“.

Kromě bible mívali také jiné knihy. Jenšovický farář Gerstner, z jehož sepsání o Adamitech (rukopis) tu tam i v této rozpravě některé zprávy užito, uvádí, že mívali také bratrské knihy, tak jmenovitě Komenského „Praxis pietatis“ (vydání z r. 1754.), „Smutný hlas zaplašeného hněvem božím pastýře“ (Berlínské vydání r. 1757.), „Kšaft umírající matky Jednoty“ (Berlínské vydání z r. 1757.). V „Labyrintu světa“ Komenského líbily se jim prý nejvíce kapitoly: „Poutník prohlédá náboženství křesťanské“ a „Poutník stav vrchnosti spatřuje“. —

III.

O jinověrcích soudili:

„Máme se varovat těch, kteří se modlám klaní a mají cizího boha a neznají sama sebe a volají jinam na horu a jsou mrtvi, nemohou se poznat.“ Že Adamité na tento svět zasmušile pohlíželi, je přirozeno. Byl stav poddaného tehdy velmi strastný, zvláště pak adamitského poddaného, kterého i sousedé katoličtí i vrchnost všelijak sužovali.

„Cokolivěk spatřuji, vidím, že všechno je marnost.“ Jediná útěcha a naděje jejich je „věčnost“.

Pronásledování jejich vyznání je tížilo, než doufali ve vítězství jeho přes všecku moc nepřátel.

„Připomínám si moci bohů lidských a králů tohoto světa a knížat a hrabat. Moc jejich mně velice na mysl připadla a taky moc všech biskupů“ — — ale těší se, „že soud tohoto světa je marnost, nebo vidím, že ti všichni mocnářové tohoto světa umírají. Ale velice mně na srdci leží, že tu předrahou, nevystižitelnou moudrost usmrtiti chtějí.“

Než „že jí žádný více neumrtví, nebo se jí žádný protiviti nemůže, ani zemští bohové ani světští králové, ani knížata ani hrabata ani biskupové, aniž cokoliv lítá v povětří i ve vodách se hýbá i všichni v zemi červové i červíčkové i na zemi hovada i lidé. — Zůstávám s tebou světe, pokud „věčnost“ neodstoupí ode mne“. —

Obecně se myslívalo, že páchali v tajných shromážděních různé oplzlosti a divoké orgie. Sousedé Adamitů vypravovali skutečně rozmanité události a podrobnosti, které však poznali toliko z doslechu. Kdož by nevěděl, jak fama za jediný den vyrůstá, neřku-li za pokolení!

Jisto je, že lid katolického vyznání neměl hrubě v lásce sousedů adamitských, zvlášť když tito jinověrců se stranili a jen vespolek a potají se stýkali. Na zlé zacházení touží Adamité ve stížnosti k císaři Josefu II., že katolíci „pokoj nedaj, pokřikují na nás, že jsme jako hovada, že jim pozdravení nedáváme, arianů nadávají, tupěj“, jak můžou. Proto my všechno milerádi trpíme —“

Helfert praví, že o těch orgiích adamitských „ne našel žádných důkazův, a dokud se mi nepodají,

potud vše, co se o tom vypravuje, pokládám za leda-
bylé povídalství.“

V knížkách často jmenovaných nenalezi jsem rovněž ani té nejmenší stopy o těchto divokých slavnostech; za to je v těch papírech píseň, ve které mladá žena velmi drasticky na to touží, že si vzala starého, který již nemá ani síly ani ohně. Kdyby tedy ženy bývaly všem společny, nebylo by zajisté té ohnivé žínce třeba, aby tak upřímně a bez obalu naříkala na slabého starocha.

Zdá se, že byl u Adamitů jakýsi chiliasmus rozšířen. Tu tam v těch písemnostech se mluví o brzkém konci světa, a jsou tu i písně, líčící blízký a veliký soud. Písně ty, mimochodem řečeno, jakož i všechny ostatní v těch papírech, nemají ceny a jsou jen rýmovačkami.

Mezi Adamity je také obecná víra v jakéhosi spasitele a všeho reformatora, kterému „Marokán“ říkají. Slyšel jsem, že ještě před léty chodili se Adamité dívat na strouhy a potoky, nejsou-li pokryty plovoucím netřesem a plevami, což mělo býti znamením Marokánova příští.

Mezi dotčenými písněmi jest jedna, která skutečně jedná o Marokánovi a jeho dvou pomocnících od východu.

Skladatel praví, že mnozí nadešlý čas odkládají, že by nebyl poslední. Ale stalo se r. 1780., že jest dal král Marokánský všechny krajiny sepsati a k tomu mnohé „potencije“ a evropské země pozval, aby každý král svému lidu „něco nového“ zvěstoval.

Mnozí z králů se vymlouvali, že to nesnadno, že „hrozní, mocní biskupové budou se vzpíratí“ a „že je mnohý lid slepý“, že oni (králové) to seznali, „že se máme odevzdati do té milé svobody“. I prosí o strpení a tu dá jim Marokán lhůtu desíti let.

Po tom čase však „má přijíti k vyvrácení Babylon“, jehož „tři sloupové jsou: bůh otec, bůh syn, bůh duch svatý“, neboť přijdem my tři mocní králové Senecius, Perseus a Marokán, kteří „vyberou sobě mnohé z tureckých Alkoraunů“ (1).

Soud bude v Praze „v té české zemi“, a tu „Holander, Enkelender, Španihel, též i král prajský, Babor, Hes, Saks a Hanober, též i rychtář francouzský přijdou tam k soudu hroznému —“ a tu také „bude Josef II. své zásluhy jim oznamovat“.

„Co bude hlásiti, že čas blizký jest?“

„Až vám Josef (císař) z mrtvých vstane, bude první znamení, okáže se Marokánem.“

Dále pak líčí píseň obecné zpuštění a na konec napomíná skladatel, aby oudové na ten soud vždy byli připraveni.

Ostatní písně jsou většinou obsahu nábožného, plné stesku na pronásledování, plné blouznění o vyvrácení „Babylona“, o posledním soudu. V jedné pak touží skladatel na osud chudého „zadáka“, jenž všechno snášeti a trpěti musí, kdežto „předáku“, boháči, je všeho do hojnosti a po smrti ještě slavný pohřeb. —

Zajímavo je pozorovati, jakou lásku, jakou úctu, ba téměř zbožňování chovali Adamité k císaři Josefu II. Toleranční patent, ač se nevztahoval na jejich vyznání, utkvěl jim v paměti pro všechny časy, až do našeho věku.

Doba, kdy vycházely různé patenty a generale, jest Adamitů dobou zlatou.

„Nejmilostivější čas přišel od Jejich milosti cis. a král. Jozefa, nejmilostivějšího pána a pana Jozefa druhého.“

Vydání patentu také opěvali.

„Mandát je vydáný
vůbec prohlášený
od Jozefa císaře
pána velkého
bohem zvoleného
světa mocnáře.“

Volnosti jim však nepopřáno ani za Josefa II. ani po něm. Nicméně se domnívali, že ani jeho nástupcové proti nim nejsou a že toliko úředníci je pronásledují a zatajují rozkazy a patenty na prospěch Adamitů vydané. Poněvadž jedině v císaře všechnu naději skládali, nazývali jej „božskou appellací“.

V adamitských těch papírech je o pronásledování určitá zmínka jedna:

R. 1788. stalo největší protiventství od papežských katolíků.“

Tu hledali pomoc u císaře Josefa, jemuž podávali žádosti. Jedna z nich se zachovala v těch písemnostech ve dvou prepisech. I ve svých písních vzývali císaře Josefa.

„Ach Milost císařská a královská, proč tak dlouho shovíváš? Ach jasnost císařská a královská odpusť, zač tě prosíme. Učiň, aby byli dnové ukrazení to pro své vyvolené.“

A dále:

„My ti, mocný pane, s pláčem děkujeme za tvou milost velikou. — My staří, šediví muži s manželkami, mládenci, také panny i ty děti malé s pláčem tobě pane za milost děkujeme.“

„A my (v) tomto kraji Chrudimském nazvaní utrpení snášíme mile rádi, pro to že ty nám dáš, cos přislíbil pane!“ —

Co tu utěšující naděje a co sklamání!

Když pak Josef II. dokonal, těšila se blouznivá mysl Adamitů, že až spasitel Marokán přijde, že také Josef vstane z mrtvých. A jeho tolerančního patentu nemohli zapomenouti.

Ještě r. 1839. je na čistém listu obligace, datované v Boru 16. dubna, prohlášení, že nejmenovaný a nepodepsaný od víry katolické odstupuje, protože „J. M. císař a král. ráčila vydat toleranční cirkulář r. 1781.“

„Že jeho Maj. nejenom to vše jednostejné jest, kterému koliv buďto panujícímu katolickému aneb jinému toleryrovanému náboženství jeho poddaní se prohlašují; že téměř jejich odpad od katol. náboženství nejvýše jemu v zalíbení přichází.“

I prohlašuje tedy, že přestává býti katolíkem, odevzdává se a své spoluvěrce milosti císařské, „neboť jsme my nejmenší pozůstalí potomci z našich starověrných předků, jenž v lásce a svornosti, pokoji a tichosti t. j. v domu věčné bytnosti skroušeným srdcem přebýváme“.

V levo v rohu pak: „V kraji chrudimském, panství Chrasť, město nebo ves.“ A v pravo: „v chatrči, která má Nro.... svůj skrejš mám, národ mě nazývá —“

V jiné záležitosti bez data a podpisu prosí „císař a král. vyvýšenost“ „my mdlí oudové z prostředku spícího národa že jsme povstali a že jsme k světlu probuzeni“. Stěžují sobě na pronásledování, že jsou „bratři chudí duchem a bohatí však láskou v pokoji a svornosti ke každému“ a přece „tento národ spící nás nenávidí, uplvá a zohyzduje“.

Zádst je „kraje Chrudimského, panství Chra-
steckého, ze vsi Lhoty“.

Jinde dovolávají se přímo patentu Josefa II., kteréhož patentu „my všichni poznávající bratři pravdy spustit nehodláme“.

IV.

V ohledu politickém byli smýšlení republikánského, třeba ne jasného, na základě biblickém.

Říkali: na světě je poddanství. Jsem poddaným, protože jím býti musím. Kdyby se všichni lidé navrátili na pravou cestu, t. j. kdyby sami sebe poznali, přestala by všechna poddanost.

Kdyby byla rovnost a svoboda, bylo by dobře na světě. Ten by byl hodný člověk, který by k této svobodě a rovnosti lidem dopomohl.

Kdyby člověk poznal, že je každému bližním, nebylo by ani kněží ani vrchnosti potřeba. Až všichni lidé se poznají a znovu se narodí (t. j. až budou všichni adamitského vyznání), pak bude rovnost a svoboda. Pak nebude jeden druhému poroučet, pak nebude jeden bohatý, druhý chudý a pak nebude ani kněží ani vrchnosti.

Zatím však je dobře, že jsou kněží a vrchnosti, ale ty jsou jen pro ty, kteří se ještě nepoznali, znovu se nenarodili. Svoboda a rovnost ještě jednou přijdou.

Farář Gerstner uvádí, že když ti „z třetí strany“ 1830 četli v českých novinách o červencové revoluci, říkali:

„Vidíte, už je to tu, už to brzo přijde k nám.“

Koncem r. 1831. podali císaři žádost o volné vyznání víry. Naděje jejich byla tak veliká, že na panství chroustovickém, rychenburském i jinde na jisto tvrdili, že 1. května 1832. dojde císařský list

železným drátem ovinutý a zavřený a ten že budou úředníci na kancelářích a kněží s kazatelen lidu předčítat. Očekávání bylo napjaté i u katolíků.

Když pak v určitý den nic nedošlo, tvrdili Adamité, že úředníci císařský list zatajili. Nedlouho však po té byli zavoláni na kancelář v Chroustovicích a tam je vrchní Košťál přísně vyslychal pro tu supliku. Bylať z císařské kanceláře zaslána českému guberniu, to pak zaslalo ji krajskému úřadu, odkudž došla na vrchnostenský úřad v Chroustovicích. A pan vrchní supliku vyřídil!

Jak jich mnoho bývalo, nepadno určití. V jedné z knížek často jmenovaných jest seznam „oudů“ na panství Litomyšlském, tak totiž, že uvedeno vždy číslo stavení a vedle toho počet oudů. Seznam ten, neúplný asi, pochází z konce minulého století.

Dle něho bylo oudů v Jarošově 15, v Morašicích 3, v Jiříkově 2, v Oujezdě 2, v Bučině 15, ve Žbánově 2, na Hrádku 2, ve Voděradech 24.

R. 1783. podal chroustovický vrchní Šebastian Pitka král. krajskému úřadu v Chrudimi relaci, že prý někteří poddaní helvetského vyznání přihlásili se k „arianskému“ učení, a hned přidal v rubrikách přehled, v kterých vesnicích panství Chroustovického a kteří k těm „arianům“ se přidali. Nejvíce jich bylo ve Stradouni (15 rodin o 75 členech), v Jenšovicích (8 rodin o 21 členech). Kromě těch byli v Tynisku, Losicích, Uhersku, Trusnově, v Mentouru, v Ostrově, v Turově, v Holešovicích, všech i s těmi v Jenšovicích a Stradouni 160. —

Jako zprávy o červencové revoluci vzbudily naděje Adamitů, tak i rok 1848. způsobil mezi nimi značné pohnutí, zvláště ve vsi Stradouni na panství Chroustovickém. Až do této doby chovali se tiše, jako by jich nebylo.

Rozruch však a bouře dotčeného roku vzbudily v nich naděje, že se přiblížil čas jejich vykoupení. I chodili se zase dívat na vody, neplavou-li po nich plevy, znamení, že přijde Marokánský král, jejich spasitel. —

V těchto tužbách a nadějích utvrzoval je jmenovitě jakýsi František Felcman, vyučený tkadlec, jenž mezi nimi požíval veliké vážnosti. *) Pocházel z Dašic na Pardubsku. Roku 1848. zdržoval se, tenkrát asi padesátník malé, hubené postavy, v Stradouni.

Byl velký milovník čtení, zvláště v bibli se vyznal, a slynul po okolí jako znamenitý písmák. Adamité ho měli u veliké vážnosti. Řídil jejich schůze a byl jako jejich hlavou. Když nechal řemesla, přechovávali ho ve svých příbytcích.

Duchovní správa dověděvši se o čilém hnutí Adamitském, podala o něm relaci vrchnostenskému úřadu v Chroustovicích. Když stradounský rychtář dostal odtud nařízení, aby Felcmana zatkl a na zámek dodal, obořili se mnozí horlivci na Adamitské příbytky, aby se zmocnili Felcmana, při čemž vytloukli mnoho oken.

Felcman unikl; za nedlouho však byl přece zatčen a do Chroustovic odveden. Odtud do Chrudimě, z Chrudimě do Prahy, kdež ho odsoudili do káznice. Když Felcmana zatkli a do Chroustovic odváděli, těšil své souvěrce: „Nekvilte, bratří, přijdu zase.“

Ale slova jeho se nesplnila. —

Ve Stradouni však dlouho zůstala památka na útok katolíků, k vůli němu spáchaný. Někteří z Ada-

*) Zprávy tyto čerpány ze zápisu neznámého učitele, jenž v těch stranách, snad v Stradouni samé, tenkrát působil.

mitů totiž nechali částky vytloučených oken léta nezasklené; až do roku 1856. Až do té doby hradili porouchaná okna, když toho bylo potřeba, okenicemi. Učinili prý tak proto, poněvadž pořád ještě pevně doufali, že přijde Marokán, toužebně žádaný, a poněvadž věřili, že dle těch známek násilí pozná své věrné. Těch pak ušetří a přijme je ve svou ochranu, za to katolíky stihne obecná zkáza.

Takové kořeny měla blouznivá víra a naděje!

* *

*

Tomu, kdo bude jednou psáti kulturní naše dějiny, zvláště doby tak řečeného „hlubokého spánku“, nebude lze pominouti sekty Adamitské, poslední v četné řadě různých sdružení náboženských v Čechách. Jeť zajímavá jako zjev samostatného života duševního za tuhé protireformace i po ní, jako živý doklad hloubavého ducha našeho lidu, jeho živého, vroucího smyslu pro otázky náboženské.

I také značnou silou duševní zajímá, jakou osvědčili prostí venkované, opuštění, bez posily duchů silnějších a vzdělaných, v různých nesnázích a v mnohém protivěnství.

Že upadli v blouznění, které se nám zdá pošetilým, není divu. Hledalif v něm v dobách pronásledování útěchu a sílu. Za podobných okolností neodolati kouzlu mystického blouznění ani duchového velicí.

1879.
